

Українське слово і сучасність

З Україною в серці
Гра патріотів, присвячена
Міжнародному дню рідної мови, 6–7 клас

Микола Вороний.
Загальний огляд творчості поета
Конспект заняття

За тиждень Великдень, це свято чудес,
Бо цар і спаситель у цей день воскрес!
Сценарій виховного заходу

Подовження та подвоєння приголосних.
Правопис префіксів та суфіксів.
Звертання як синтаксична категорія
Практикум з української мови

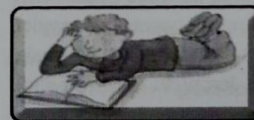
ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС
8 6 5 1 5

Модуль IV. Подовження та подвоєння приголосних. Правопис префіксів та суфіксів. Поняття про відокремлення. Звертання як синтаксична категорія

Практикум з української мови. Частина 2

Наталія КАШУБА,
кандидат філологічних наук, викладач
Університетського коледжу Київського
університету імені Бориса Грінченка, м. Київ;

Світлана ДЕМ'ЯНЕНКО,
викладач-методист Університетського
коледжу Київського університету
імені Бориса Грінченка, м. Київ

Блок індивідуальних домашніх завдань

Інтелектуальна розминка

1. Поясніть значення слів, користуючись словником іншомовних термінів чи довідником. Зверніть увагу на їх правопис.

Акумуляція, бароко, беладона, белетристика, бравісимо, ват (хоча Ватт), грип, група, гуни, есе, інтелектуальний, інтермецо, колектив, комісія, комуна, лібрето, маса, масаж, масив, мемуари, месія, місія, нацизм, новела, піанісимо, піцикато, піцерія, програма, професіонал, процес, рапорт, рококо, стакато, сенат, стрес, сума, телеграма, траса, фортисимо, шасі, шофер.

Аннали, білля, бонна, брутто, булла, ванна, вілла, дурра, мадонна, манна, мірра, мокко, мотто, мулла, нетто, панна, пенні, тонна,

Апперцепція, імміграція, інновація, ірраціональний, ірреальний, контрреволюція, метомметр, сюрреалізм.

Фасування, фіксування, філігранний, формування, формулювання, фотонний, фракціонування, фрезерування.

Андорра, Голландія, Калькутта, Мокко, Марокко, Міссурі, Ніцца, Ренн, Яффа.

Бетті, Джонні, Магеллан, Мессаліна, Мюллер, Мукулл, Одісей, Паллада, Руссо, Тессей, Улліс, Фламмаріон, Шиллер.

© Кашуба Н., Дем'яненко С., 2017

2. Заповніть таблицю прикладами з довідки.

Основні орфограми у префіксах, суфіксах

Місце орфограми	Орфограми	Приклади
У префіксі	Букви е, и, і в префіксах пре-, при-, при-	
	Букви з (с) у префіксах роз-, без-, з-, с-	
На межі кореня і суфікса	Буквосполуки -цьк-, -зьк-, -ськ-, -цтв-, -зтв-, -ств-	
У суфіксі	Букви и, е (є) в суфіксах -ечок, -єчок, -ечк, -ичок, -ик	
	Буква и в суфіксі -ив	
	Букви и, і в суфіксах -ир, -ист, -изм, -ір, -іст, -ізм	
	Букви и, і, е (є) в суфіксах -инн, -інн, -єнн, -єнн	
	Букви о, е (є) в суфіксах -ов, -ев, -єв	
	Букви и, ї в суфіксах -ин, -їн	

Довідка: вкладення, приєднати, київський, насіння, миттєвий, мисник, розмістити, прізвиське, скинути, вітрище, ковальський, корисливість, престол, припасувати, програміст, завантаження, сестрин, урядовий, вершечок, прекрасний, престол, Шевченків, Нобелівська премія, тонісінький, свідоцтво, півник, морозиво, історизм, електронний, вовчисько, картоплиння, грошовий, Софійн, софізм, спільнота, натхненний, бурмило, ледацюга, маркетинговий, повідомлення, чумацький, солов'їний, краєчок, численний, історизм, видавництво, Галчин, краєчок, приглушити, стриманий, молодість, касир.

Тренувальні вправи

1. Спішіть, замість крапок уставте, де потрібно, пропущені літери відповідно до правил правопису.

I. Бездоган...ий, безліс...я, безчест...я, безліч...ю, без...ядерний, бов...аніти, весіл...я, від...іл, воз...єднан...я, військ...омат, дерт...ю, засил...я, з радіст...ю, Іл...я, л...ється, лист...я, міськ...ом, молод...ю, молодіст...ю, мід...ю, мудріст...ю, навман...я, невин...ий, ніч...ю, пам'ят...ю, папорот...ю, повноліт...я, повніст...ю, постат...ю, повіст...ю, радіомовлен...я, ріл...я, роздоріж...я, страшен...ий, священ...ик, скатерт...ю, скрин...я, стат...я, стат...ей, суцвіт...я, узбереж...я, шерст...ю, щаст...я, жовч...ю, у піднебес...і, ю...нат.

II. Багатомільйон...ий, бездон...ий, від...алей...ий, від...ати, вин...ий, вогнян...ий, вогнен...ий, востан...є, впевнен...о, Ган...а, гостин...о, годин...ик, захоплен...ий, зацікавлен...ий, змушен...ий, зрошен...ий, над...ністриянський, напружен...ість, невпин...о, незбагнен...ий, нездолан...ий, незлічен...ий, незнан...ий, незнищен...ий, незлічен...ий, незрівнян...о, несказан...о, нескінчен...ий, письмен...ий, пташин...ий, причин...ий, прихован...ий, роз...ява, самовід...ан...ий, священ...ий, старан...о, стомлен...ий, шален...ий.

III. Без...акон...ість, без...аперечний, без...язикий, без...астережний, блажен...ий, благословен...ий, в...ічливий, ві...дати, від...зеркалюватися, воз...єднан...ий, возніс...я, гуман...ий, довгождан...ий, закон...ий, Над...ніпрянина, над...алекобійний, над...унайський, нескінчен...ий, обез...броїти, об...їйти, об...їгти, об...рехати, об...ризувач, об...їхати, обе...звучен...ий, під...аш...я, пі...дан...ий, під...ивитися, під...обрюватися, під...ослідн...ий, роз...броєн...я, роз...їгнати, роз...увати, роз...єднан...ий, у...ічі, у...єсь, бе...хитрісний.

IV. Пр...їхати, ро...казати, пр...думати, бе...кінечний, ...бити, ...ходити, ро...колоти, бе...збройний, ...планувати, ро...відати, пр...звисько, пр...тихий, ...рушити, бе...коштовний, ...тирати, бе...пощадний, ро...пустити, пр...будова, пр...глибокий, пр...будувати, ...фотографувати, ...ходити, ...клеїти, пр...порошити, пр...славний, ...писувати, пр...чепити, ро...дивитися, ро...кланятися, пр...широкий, ро...повісти, ...мити, пр...крити, ...котити, ро...ходитися, ...кріпити, пр...дніпровський, пр...спокійний, ...чистити, пр...повідка, ...пустити, пр...добрий, ...казати, ...чистити, ...комбінувати, ...хвалити, пр...мудрий, бе...сонний, ...шити, пр...старий, ро...хитати, ...палити, ро...формувати, бе...смертя, пр...дорогий, ...красити, ...садити, ...носити.

2. З поданими словами складіть речення. Підкресліть у словах префікси, поясніть їх написання.

Престарий – пристарілий; прекрасний – прикрашений; пересолений – присолити; пресмачний – присмак; предивний – придивитися; прегіркий – пригіркий, предивний – придивитися, пречудовий – причуди.

3. Запишіть назви жителів наведених міст та країн. У новоутворених словах визначте морфему.

Зразок: Львів – львів'янин, львів'янка.

Вінниця, Київ, Одеса, Тернопіль, Полтава, Рівне, Кропивницький, Нава Асканія, Кривий Ріг, Варшава, Париж, Венеція, Мінськ, Рига, Нью-Йорк, Рим, Ватикан, Осло; Греція, Данія, Польща, Англія, Австрія, Австралія, Голландія, Китай, Литва, Латвія, Колумбія, Гвінея, Нова Зеландія, Франція.

4. Прочитайте і скажіть, чому в словах першого стовпчика подвоєння відбувається, а в другому воно відсутнє.

Покликання	Щастя
Повноліття	Листя
Весілля	Радістю
Стаття	Мудрістю
Сіллю	Стійкістю
Нічю	Врожайністю
Спросоння	Честю

Здійснений	Здійснений
Незлічений	Незлічений
Несказаний	Несказаний
Нескінчений	Нескінчений
Незрівняний	Незрівняний
Недоторканий	Недоторканий
Неоцінений	Неоцінений

5. Запишіть прислів'я та приказки, підкресліть подовжені приголосні, зробіть фонетичний запис слів з подовженими приголосними. До чого закликають вони, на що акцентується увага в наведених висловах.

Вчення – світ, невчення – тьма.
 Маленька праця краща за велике безділля.
 Ранні пташки росу п'ють, а пізні – слізки ллють.
 Маленька праця краща за велике безділля.
 Знання людині – що крила пташині.
 Роботі час, а дозвіллю година.
 Є терпіння – буде й уміння.
 За будь-яку роботу берися з полюванням.

6. Складіть речення, в яких наведені слова були б звертанням.

Друг, мати, батько, сестра, брат, дитя.
 Людина, колега, товариш, лікар, вчитель, професор.
 Вітчизна, Україна, Дніпро, Київ, Поділля, Карпати.
 Світ, земля, сонце, лани, море, степ.
 Пісня, сад, доля, радість, воля, любов.
 Юрій, Олег, Тарас, Юлія, Ганна, Надія.

7. Подані прізвища запишіть у формі звертання, що складається із загальної назви та прізвища, і поясніть їх написання.

Авдієнко, Кирпа, Іваничук, Ступка, Заньковецька, Сумська, Лисенко, Івасюк, Максимович, Грушевський, Вишневецький, Хмельницький, Мазепа.

8. Підберіть з художніх, наукових або публіцистичних текстів десять речень з відокремленими прикладками (на різні випадки відокремлення).

9. Підберіть прізвища рідних (знайомих, друзів) і запишіть їх у формі звертання, що складається із загальної назви та прізвища. Слугуйте відповідними формами (шановний, друже, добродію, пане та ін.). Поясніть правопис.

Пояснювальний диктант

Прочитайте текст. Визначте, до якого стилю він належить. Доведіть доцільність уживання в них відокремлених членів речення, визначте їх роль, поясніть умови їх відокремлення.

Скільки несподіванок, гідних подиву, сповнених цікавого змісту, захоплюючого матеріалу для роздумів, ховається на кожному кроці і серед усього, створеного силами природи і генієм людини, часом найскладнішими, найтаємнішими бувають

звичайні слова – назви. Ми говоримо звичайні, коли це слово може підійти для власних географічних назв, або, як їх ще називають, топонімів.

Хіба найменування славнозвісної Говерли – найвищої точки української землі, окраси карпатської Чорногори є звичайне? А зубчата гора Ай-Петрі, що гордо піднеслася над блакиттю Понту Евксінського? А таємниче слово Бескиди, що вживається для гір – мовчазних свідків народження не тільки українського народу, а можливо, й слов'ян узагалі. А Блакитна і Кришталева печери Тернопільщини? Перлинна Печера – у підземеллях Закарпаття, Червона – у нетрях Тавриди? А Нафтуся, що поєднала в одному імені багатства української землі і милозвучність українського слова? Що не назва, то загадка, проблема, розв'язання якої має жагуче пізнавальне значення. Воно й дає ключ до розуміння краси рідного краю, його мови, історії – ключ до відкриття підземних скарбів, нових для сучасників природних ресурсів.

(О. Стрижак)

Самодиктант

Прочитайте текст, визначте його головну думку, доберіть заголовок. Спишіть, дотримуючись орфографічних та пунктуаційних норм. Визначте тип речень за метою висловлювання.

//Монголо/татарс...ка навала не/...пинила культури нашої // Коли (У,у)країну запосіла (Л,л)итва (з,с)/початку XIV столі...тя то не/змогла ві(д,т)кинути кул...туру (В,в)країн...ську і сама як/най/швидше п...р...йнялася нею//

//Мова (У,у)країн...ська стала тоді д...ржавною // По/школах по/церквах у судо/чинстві панувала не/латина не/литовська а/таки (У,у)країн...ська // Нею пр...чудово володіли тоді вся старшина і королівс...кий двір//

//XVI й XVII столі...тя це золотий вік нашого пис...менс...тва і нашої кул...тури // За декіл...ка столі...ть (К,к)ийів став центром науки її (А,а)фінами нашим (П,п)ариж...м «розумною головою» як сказано тоді Лазар...м Баранович...м//

//І коли бували на (В,в)країні чужин...ці їх дивувала осві...чен...іст... народу//

//Так року 1653 (П,п)авло (А,а)лепс...кий об...їздив (У,у)країну і занотував що всі ми народ вчений коха...мос... у науках і законах що всі хлоп...ята й дівчатка вміют... читати // А в (К,к)и...ві є сила пр...гарних коза...ьких малярів які вміют... зняти правдиві портрети з лю(дс, ц)...кого облич...я//

(На основі тексту І. Огієнка)

//Як кожна людина трохи по/своєму (з,с)приймає навколиш...ню дійс...ніст... так і будь/яка мова по/своєму від...зеркалює явища // Тобто завдяк... різноманіт...ю мов лю(дс,ц)тво у своїй сукупності має змогу як/найповніше ві...творити картину світо/будови // Рідною є та мова яка виробл...на народом на його (з,с)покон/вічній (З,з)емлі і пр...стосова...на саме до його умов існуван...я // Це мова пре(д,т)ків і (З,з)емлі а не/

пр...внесена з/зовні // Де/хто в...ажає мову тільки... засобом порозумін...я між люд...ми //
 На/справді/ж це щос... біл...ш/значуще // Це інструмент мисл...ня та пізна...ня світу//
 //Не/має краших і гірших ви...их і ни...их мов // Ви мож...те спілкуватися по/
 англійськ... чи по/францу(с,з)ьки // Мож...те володіти сорок... чи п...я...десять...ма
 мовами // Але мова рідного народу най/св...ятіша і най/в...личніша//
 //Національна мова з...являє(тьс,цц)я не/відразу // Її становлен...я триває сот...ні а
 то й декіл...ка тисяч... років // Українс...ка одна з найбіл...ш... давніх мов світу //
 (На основі тексту І. Ющука)

//...Я не пр...верж...нец... ні старого села ні старих людей ні старовини в/цілому //
 Я син свого часу і весь належу сучасникам своїм // Коли ж обертаюс... я часом до
 криниці з якої пив колис... воду і до моєї білої пр...вітної хатини посилаюч... їм
 у далеке минуле своє благословен...я я роблю ту лише «помилку» яку роблят... і
 робитимут... скіл...ки й світ стоятиме душі народні живі всіх епох і народів згадуюч...
 про не/забутні чари дитинства // Світ о(д,т)криваєт...ся перед ясними очима перших
 літ пізнан...я всі вражен...я бут...я зливають...ся в не/вмирущу гармонію людяну
 дорого/цін...у//

//Сумно й смутно людині коли висихає і сліпне уява коли обертаюч...с... до
 найдоро(жч, ш)их джерел дитинства та отроцтва нічого не/бачит... вона дорогого
 не/буден...ого ні/що не/гріє її не будит... радості ані людяного суму // Бе...барвна
 людина ота яку посаду не/посідала б вона і труд її не/зігрітий теплим промін...ям часу
 бе...барвний //

//Сучасне завжди на дорозі з минулого в майбутнє // Чому ж я мушу зневажити все
 минуле//

//Благословен...а буд(т)ь моя не/займана дівице Десно що згадуюч... тебе вже
 много літ я завжди добрішав почував себе не/вичерпно багатим і щедрим // Так багато
 дала ти мені подарунків на все жит...я//

//Далека красо моя // Щасливий я що народився на твоєму березі що пив у
 незабутні роки твою м...яку в...селу сиву воду ходив босий по твоїх казкових висипах
 слухав рибал...с...ких ро...мов на твоїх човнах і казан...я старих про давнину що
 лічив у тобі зорі на перекинутому небі що й досі дивляч...с... часом у/низ не/втратав
 щастя бачити оті зорі наві(т,д)ь у буден...их калюжах на жит...євих шляхах //

(О. Довженко)

Я – Редактор

1. Відредагуйте речення.

Відчинивши вікно, до нього долинули звуки музики. Йдучи по коридору, двері відчинилися. Підійшовши до класу, його очі широко розплющилися від здивування. Вносячи добрива у ґрунт, рослина швидко росте.

2. Перекладіть тексти українською мовою.

I. День кончался. Казалось, что лесные поляны сами наливались густой темнотой. Скоро уже стало трудно различать очертания веток. След знакомой тропинки стал пропадать. Время от времени раздавался одинокий голос птички. Она будто была удивлена таинственным наступлением тишины. Приближалась ночь (М. Пришвин).

II. Мы не перестаём удивляться чуду родной речи. Только родное слово, познанное и постигнутое в детстве, может напоить душу поэзией, рожденной опытом народа, пробудить эстетическое наслаждение многомерностью и многозначимостью языка предков (Ч. Айтматов).

III. Киев – один из древнейших городов мира – возник в эпоху формирования славянских народов. Через несколько столетий, стал политическим центром могущественного государства средневековой Европы – Древней Руси. Он сыграл важную роль в политической и духовной жизни русского, украинского, белорусского и других славянских народов, внес большой вклад в мировую цивилизацию (3 книги «Історія Києва»).

3. Прочитайте текст. Знайдіть орфографічні та граматичні помилки, виправте їх, поясніть правильне написання.

У містечку Іка розташованому в південнозахідній частині Перру знаходяться преватна колекція каменей з вигравіруваними на них малюнками, що дають змогу зазернути у таємниці походження і розвитку людської цивілізації. Ці камені несуть інформацію про Історію Світа п'яти-десяти-мільйоннолітньої давнени. Майже всі камені чорного чи сірого кольора, пласкі чи валуно-подібні, вагою до двісті кіллограм з усіх боків, покриті, тонко нанесними малюнками які, розташовані так що побачити зображену сцену цілком можна, лише перегортаючі камень.

(За Г. Бургунським, Р. Фурдуєм).

Блок завдань для самоперевірки

Дослідження-трансформація.

1. На основі представлених схем прокоментуйте правила правопису подвоєних та подовжених приголосних. Наведіть необхідні приклади.

Схема 1

Схема 2

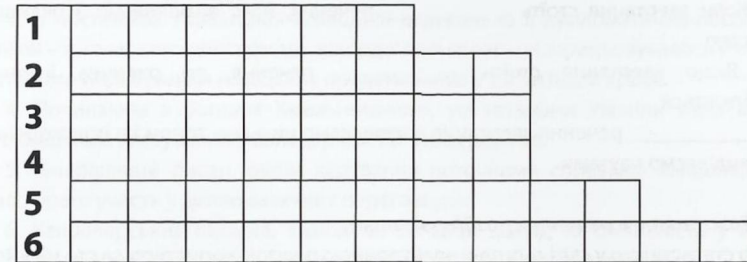

2. На основі представлених схем прокоментуйте правила відокремлення означень, додатків та обставин. Наведіть необхідні приклади.

Відокремлені означення	Відокремлений додаток	Відокремлена обставина
Озн. слово , дієприкм. зв. Дієприкм. зв. , озн. слово чому? за якої умови? незважаючи на що? Дієприкм. зв. , озн. слово	Крім ... , , замість ... , ... Окрім ... , , за винятком ... , ...	Дієприсл. зв. , , дієприсл. зв. , , дієприсл. зв. , ... АЛЕ дієслово дієприслієнн

Дидактичні ігри

1. Розгадайте кросворд.

1. Глибокий яр, провалля.
2. Те, чим приманюють тварин, птахів, риб.
3. Лягти на хвилинку.
4. Дуже мудра людина.
5. Дуже великий.
6. Посадити літальний апарат на воду.

2. Складіть лінгвістичне лото.

Синтаксис вивчає	вжитий у реченні розділовий знак (або його відсутність), конкретний випадок застосування правила
Звертання – це	вживається у кличному відмінку
Пунктограма – це	дієприслівниковим зворотом і стоїть у будь-якій позиції
Звертання завжди	виражають ставлення мовця до висловлюваної ним думки
Вставні слова (сполучення слів)	відокремлюються, якщо вони відносяться до особового знаменника
Узгоджені означення	слово чи група слів, які називають того, до кого звертаються з мовленням
Відокремлена обставина виражається	розділ мовознавства, який вивчає будову словосполучень і речень

Тест на компетентність

1. Заповніть лакуни.

1. Звертання – це _____ чи _____, що називає ту особу або предмет, до яких _____.
2. Звертання від інших членів речення відрізняється тим, що _____ відповідає на _____, тому членом речення _____.
3. Звертання виражається _____ у формі _____ відмінка _____.
4. Звертання може стояти на _____, в _____ та в _____ речення.

5. На письмі звертання виділяється _____ або знаком _____ (залежно від _____).
6. Коли звертання стоїть _____ речення, його вимовляємо з окличною інтонацією.
7. Якщо звертання стоїть _____ речення, то оклична інтонація послаблюється.
8. _____ речення звертання вимовляємо низьким тоном і в прискореному темпі, виділяємо паузами.

2. Розставте в реченнях розділові знаки.

//За статистику у світі сьогодні електронною поштою користується сто мільйонів людей// Однак вона не єдиний спосіб спілкування// Наприклад у соціальній мережі «У контакті» сьогодні спілкується понад десять мільйонів людей// Більшість із них навіть не здогадується що в людей які весь свій час проводять у мережі Інтернет тут є над чим поміркувати лексичний запас різко зменшується// Шановні користувачі чи завжди ви прискіпливі до свого електронного спілкування// Гадаю ні// На жаль українську мову у Всесвітній мережі можна зустріти лише в поодиноких випадках// Невже малограмотність аж настільки поширене явище хочеться вірити що ні// Нехай порушене нами питання не залишить байдужим жодного свідомого українця// Наостанок хочеться процитувати Андрія Малишка: Україно мені в світі нічого не треба тільки б голос твій чути і ніжність твою берегти//

(Із сайту Інтернет)

Диктант-тест

Визначити вид відокремлених членів.

Код тесту: А – ВО Б – ВП В – ВОБ Г – ВД

№ завдання	1	2	3	4	5	6	7	8
Відповідь								

Схарактеризувати їх за схемою:

- **слово, якого стосується відокремлений член;**
- **місце в реченні відповідно до означуваного слова;**
- **поширений/непоширений відокремлений член;**
- **чим виражений;**
- **інтонаційне оформлення відокремленого члена речення;**
- **вжиті розділові знаки.**

Навчальний матеріал:

1. Богдан Хмельницький зустрічав, приймав та проводжав послів, виконуючи встановлений в Українській державі церемоніал.

2. Лист, надісланий московському царю Олексію Михайловичу з першим послом України, був дуже коротким.
3. Із постановом Української козацької держави та її дипломатично-посольської служби – тогочасного міністерства закордонних справ – відпрацьовувалося й питання постійного перебування козацьких представників у тій чи іншій країні.
4. Починаючи з Богдана Хмельницького, усі гетьмани України вели активне дипломатичне листування з володарями багатьох держав.
5. Генеральний писар, окрім керування поточними справами канцелярії, мав право брати участь у дипломатичних переговорах.
6. Канцелярських писарів, зважаючи на їхній досвід та обізнаність у веденні дипломатичних справ, досить часто включали до складу різних посольств.
7. За доби гетьманування Богдана Хмельницького було проведено близько п'яти Генеральних Рад Війська Запорізького, цього своєрідного законодавчого органу новоствореної держави.
8. Одним із головних обов'язків посла було оголошення вимог чи прохань, уміщених у письмовій інструкції.

(Т. Чухліб)

Взаємодиктант

Продиктуйте товаришеві, а потім під його диктовку напишіть текст самі. Звірте написане з надрукованим.

Таємниці церковного дзвону

Музика дзвону... Вона і заспокоює, і навіть спогади, і змушує замислитися, і проймає душу. Коли я слухаю мелодію дзвонів, то вчувається мені в ній музика Відродження. А отже, і пам'ять про наших предків, традиції, культуру.

Дзвони завжди відігравали велику роль у житті міст і сіл. Вони скликали людей на віче, попереджали, оповіщали, били на сполох. Збирали громаду на оборону землі рідної, для розв'язання всіх важливих і нагальних проблем.

Велику роль організатора людей виконував дзвін – цей інструмент од Бога. Адже колись Всевишній сказав пророку Мойсею: зроби собі срібні сурми у вигляді кута, і вони сурмитимуть на скликання громади.

Однак ще довго на землі не було такого інструменту. Лише на початку V століття святий Павлін зробив ті срібні сурми.

Якось уві сні почув єпископ дивовижну мелодію, що притягувала його, кликала, тривожила душу. Він пішов на звук, і мелодія вивела його до поля, де росли прекрасні квіти небесного кольору – дзвіночки. Це вони дзвеніли, це їхня пісня бентежила душу, змушувала серце частіше битися. Раптом єпископ помітив, що не його одного покликала неземна мелодія: звідусюди до поля наближалися люди, зачаровані дивними звуками. І тоді Бог сказав святому Павлинові, що такої форми мають бути срібні сурми.

Святий Павлин зробив дзвони. Квітка віддала витворові не тільки свою форму, а й назву.

Музику дзвонів часто називають музикою небес, музикою, що лине від самого Бога.

Настрій дзвону завжди передається слухачам. Є в тих дзвонах, певно, якась таємниця, розгадати яку, мабуть, неможливо.

(За Н. Зубицькою)

Кримський заповідник

У кожного, хто потрапляє в ці місця, викликає захоплення велич і краса цих лісів. Створюється враження, ніби тут не ступала нога людини. Розложисті крони старих дерев настільки щільно змикаються, що майже не пропускають сонячних променів. Тому навіть у найжаркіші дні букові ліси зустрічають відвідувачів свіжістю і приємною прохолодою.

Зовсім інший вигляд мають дубові ліси заповідного господарства. Крони дуба, широкі й розлогі, ніколи не змикаються так щільно, як у бука. Тому підлісок тут досить багатий, який з ранньої весни починає зеленіти і квітається квітами. Першою зацвітає ліщина, за нею – безлистий кизил і барбарис. Влітку сонячне проміння пронизує крони дубів, і тоді світлі плями виграють на стовбурах дерев і трав'яному покриві.

У верхів'ях ущелини Яман-Дере, недалеко від водоспаду Голоківського, росте значна кількість дерев рідкісної і незвичайної для Криму берези бородавчастої з химерно загнутими і низькорослими стовбурами. Поряд із нею трапляються сосна звичайна, осика, горобина північна, а також береза пухнаста.

Своєрідної краси і екзотичності надають заповідним лісам виткі повзучі рослини, так звані кримські ліани, що, перекидаючись з дерева на дерево, утворюють різноманітні сплетіння й химерні арки. Ломинос-клематис з китицями пахучих білих квітів, дикий виноград з чіпкими нитковидними вусиками, вічнозелений плющ часто вкривають дерева, куці і скелі.

Серед трав'янистих рослин чимало екзотичних і реліктових видів. Особливо цікава рослина тут – кримський едельвейс (роговик Біберштейна), що росте у важкодоступних місцях, часто на стрімких скелях, і має таке ж сніжно-біле, сріблясте листя, як і альпійський його родич.

(З календаря)

Творчі завдання

1. Відновіть і запишіть текст, уставляючи замість крапок пропущені відокремлені члени. Визначте їх види і з'ясуйте, чим вони виражені. Підготуйте усний докладний переказ відновленого тексту.

В очах сучасників героїчна смерть Дмитра Вишневецького перетворилася на символ незламності християнського духу. Цьому підтвердженням є те, що вже

через кілька тижнів після смерті князя була написана елегія латинською мовою, _____ . Її автором став німець Йоган Зоммер. А наприкінці 60-х років XVI ст. відомий збирач народних пісень, _____ , записав до свого збірника жалібну версію пісні про козака Байду. Староукраїнське слово «байдувати» означало майже те саме, що й «козакувати», а саме вести вільне життя, _____ .

Ось так історична постать князя Дмитра Вишневецького перетворилася на легендарного пісенного персонажа – _____ . Він, _____ , йде на вірну смерть і виявляє при цьому найвищі козацькі чесноти: зневагу до розкішного життя, _____ , відданість православної християнській вірі, стійкість до фізичних мук, незламність перед ворогами і жагу боротьби навіть перед лицем смерті.

(Т. Чухліб)

Довідка: нехтуючи пропонованими ворогом благами; професор Краківської академії Матвій Пійонтек; купленого зрадою; присвячена загибелі християнського лицаря князя Дмитра; козака Байду; незалежне ні від кого.

2. Перекладіть з російської мови на українську і поясніть уживання відокремлених членів речення. Придумайте заголовок. Напишіть творче продовження у формі розповіді про звичаї, які сповідаються у вашій родині.

Есть ли добрые традиции у моего народа? Помнится, в раннем детстве, когда по улице шел старик, молодые ждали, чтобы уступить ему дорогу и тем самым показать свое уважение. Мой дядя Исаак, белобородый, общительный, приветливый старик, не мог равнодушно проехать мимо камня, лежащего на дороге. Непременно слезал с лошади и отбрасывал камень в сторону. Говорил при этом: «Пусть никто не споткнется». А некоторые мои друзья, воспитываемые «по-новому», смеялись над ним, считали его чудачком. Порой с грустью задумываешься: неужели добрые обычаи нашего народа безвозвратно уходят с такими вот стариками?

С сожалением приходится признать: избавляясь от вредных или изживших себя предрассудков и обрядов, мы растеряли немало нравственных ценностей. Раньше у казахов считалось неслыханным позором, если дети оставляли на произвол судьбы стариков – отца, мать. Увы, теперь такого рода факты не единичны. Желая обеспечить себе спокойную жизнь в удобных городских квартирах, иные молодые люди «выталкивают» родителей в дома для престарелых. И не испытывают при этом ни малейших угрызений совести. Откуда же берутся подобные индивидуалисты, потерявшие чувство долга перед людьми, которые дали им жизнь? Причин немало, и одна из них – забвение многого из того доброго, мудрого, что накопил народ за века.

Готуємося до тестування

I варіант

I рівень. Оберіть правильний варіант відповіді (максимально 6 балів, по 0,5 за правильну відповідь)

1. Усі слова утворені префіксально-суфіксальним способом у рядку:

- А Зарубіжний, провесінь, синій-пресиній
- Б Деснянський, розвеселити, малювання
- В Міжнародний, мудрістю, по-моєму
- Г Подорожувати, присідання, безідейний
- Д Землероб, крутосхил, першоджерело

2. Усі слова пишуться з префіксом *при-* у рядку:

- А Пр...тиснути, пр...значити, пр...славний
- Б Пр...крити, пр...в'ялити, пр...звище
- В Пр...солити, пр...рва, пр...високий
- Г Пр...бутковий, пр...соромлений, пр...купити
- Д Пр...хитрий, пр...вокзальний, пр...дорогий

3. Подвоєні букви пишуться в таких іншомовних словах :

- А Клас.., стак..то, ком..ісія
- Б Рус..о, марок..канець, біл..ь
- В Піц..а, сум..а, барок..о
- Г Бал..ада, кас..ета, спагет..і
- Д Компрес..ор, агрес..ор, трас..а

4. Літеру с на місці пропуску треба писати в усіх словах рядка:

- А Бе..турботний, ..хібити, ..коротити
- Б Пере..відчитися, ..фальшивити, ..характеризувати
- В Бе..порадний, ..хований, ..чорнілий
- Г Бе..помилковий, ..тиснути, ро..ставити
- Д Бе..системний, ..кликати, ..початку

5. Укажіть рядок, у якому допущено помилку при подвоєнні приголосних:

- А Молодістю, жовччю, знання, подорожжю
- Б Священик, юннат, ссавець, піщаний
- В Бароко, ванна, життєпис, лібрето
- Г Діккенс, голландський, зміїний, довгожданий
- Д Століття, нагмання, радістю, ірреальний

6. Укажіть рядок, у якому допущено помилку при правописі префіксів:

- А Розповісти, приїхати, прізвище, предикат
- Б Скоїти, збити, приклеїти, прикрити, призначити

В Причіп, приглянути, притримати, прелюдія

Г Президент, престиж, природа, прим'єра.

Д Бездонний, пригоріти, пригріти, прикрашений

7. Позначте рядок, у якому наведено правильне визначення поняття «звертання»: **Це слово або сполучення слів, що:**

А називає того, до кого звертаються

Б називає того, хто звертається

В виражає ставлення мовця до висловлюваного

Г описує навколишнє середовище

Д граматичний центр речення

8. За будовою звертання поділяють на:

А прості та складні

Б односкладні та двоскладні

В поширені та непоширені

Г емоційні та неемоційні

Д загальні та спеціальні

9. Позначте рядок, у якому всі іменники вжито у формі кличного відмінка:

А Брате, Юлія, Вітчизна, море

Б Книго, воля, ніжносте, пісне

В Івасю, колего, професоре, мамо

Г Куме, шановний, калина, вербо

Д Душе, мороз, воїн, Ігор

10. Укажіть речення, в якому немає звертання (розділові знаки пропущені):

А Дозволь батьку отамане нам на башти стати (Народна творчість).

Б Хвиля хвилю наздогнати хоче заховавши слово таємниче (А. Крищенко).

В Відкривай гарячі груди Мати-Земле! (М. Рильський)

Г О земле велетнів роди! (П. Тичина)

Д Зоре моя вечірняя зійди над горою (Т. Шевченко).

11. Позначте правильно записане речення:

А Ох, пісне чому, як той птах не лешиш? (М. Рильський)

Б Де ти фантазіє, там радощі й весна (Леся Українка).

В Ой не плач моє серце, цить! (Б. Грінченко)

Г Ой чого ти, дубе, на яр похилився (Народна творчість).

Д О, слово! Будь моїм мечем! (Олександр Олесь)

12. Позначте речення, в якому допущено пунктуаційну помилку:

А Широкий Дніпре мій, з тобою ми в розлуці (А. Малишко).

Б Йди в тисячоліття, рідна мово, до сердець і душ людський доходить (Д. Білоус).

В На волоссі твоєму, кохана, діадема з проміння цвіте (В. Сосюра).

Г Чого ж, ти, мовчиш сивий вітряче? (М. Стельмах).

Д Бідна Волошко, чому ти у житі, а не на клумбі волієш рости? (М. Рильський)

II рівень. До кожного рядка, позначеного літерою, доберіть відповідник, позначений цифрою (максимально 2 бали).

1. Установіть відповідність між прикладами та правилами, що визначають їх правопис:

А стара(н,нн)ий невблага(н,нн)ий	1. Відбувається подвоєння внаслідок збігу однакових звуків на межі префікса й кореня
Б поіме(н,нн)о письме(н,нн)ик	2. Відбувається подвоєння внаслідок збігу однакових звуків на межі частин складноскорочених слів
В зако(н,нн)ий розрі(с,сс)я	3. Відбувається подвоєння внаслідок збігу однакових звуків на межі двох суфіксів
Г ро(з,зз)броїти пі(д,дд)ати	4. Подвоєння наявне у суфіксі -анн , який є наголошений
	5. Відбувається подвоєння внаслідок збігу однакових звуків на межі кореня й суфікса

2. Установіть відповідність між реченнями та їх характеристиками (одне речення є зайвим):

А Речення з відокремленим означенням	1. Світає, господи, світає, земля у росах, як в парчі (Л. Костенко)
Б Речення з відокремленою прикладкою	2. Умирають майстри, залишаючи спогад, як рану (Л. Костенко)
В Речення з відокремленим додатком	3. Оксану, мою зорю, мою добру волю, щодень Божий умивали (Т. Шевченко)
Г Речення з відокремленою обставиною	4. Дикі качки, крім базару, водяться на лугових озерах та по очеретах... (Остап Вишня)
	5. Я, засипаний сніжинками й зірками, йтиму манівцями неба... (Є. Гуцало)

III рівень. Визначити, до якого стилю належать наведений текст. Довести доцільність уживання в них відокремлених членів речення, пояснити, за яких умов вони відокремлюються, а за яких ні. Перепишуючи текст, поставити розділові знаки, яких не вистачає (максимально 4 бали).

Повага до старших до батьків вважалась у народі рисою притаманною кожній порядній, вихованій людині. Навчаючи дітей поважати старших розповідали їм різні повчальні історії, казки. Наводимо одну з найпоширеніших.

Колись старших людей, які вже нічого робити не могли, спускали на лубках у провалля: щоб дарма хліба не їли. А один чоловік дуже любив свого батька і не виконавши жорстокого закону заховав його в хліві і годував таємно. Через деякий час трапився недорід: нічим людям сіяти. Старий побачив, що син чогось журиться, розпитав про все і порадив зняти снопи із стріхи ще раз обмолотити і засіяти. Так син і вчинив. Зійшов у нього хліб найкраще, і найбільша нива була засіяна. Всі люди допитуються, як до такого додумався. Він і розповів, що батько так навчив. З того часу люди перестали старих на лубках вивозити а шанували до самої смерті (З народної творчості).

II варіант

I рівень. Оберіть правильний варіант відповіді (максимально 6 балів, по 0,5 за правильну відповідь).

1. Усі слова утворені префіксальним способом у рядку:

- А** прабаба, нещастя, паросток
Б безробітний, безрадісний, переказ
В запічок, співрозмовник, правнук
Г запитати, сфотографувати, відійти
Д міжгір'я, прибічник, підвіконня

2. Укажіть рядок, у якому всі слова мають префікс:

- А** кореневий, миролюбний, вмовити, вниз, вогняний
Б вмістити, вогнище, вгору, вовк, влітку
В премудрий, перебігти, архіскладний, немолодий, завеликий
Г добитися, добренько, доопрацювати, дорожити, допрати
Д поєднання, шахіст, переказ, возз'єднання, сказати

3. Подвоєні букви пишуться в таких іншомовних словах :

- А** лібрет..о, стокат..о, інтермец..о, гам..а
Б ван..а, тон..а, віл..а, ман..а
В ал..ея, кас..а, кол..ектив, груп..а
Г режис..ер, грам..атика, ел..еґія, агрес..ія
Д папарац..і, суф..ікс, шос..е, іл..юстрація

4. Префікси роз-, без- пишуться:

- А** з буквою з або с залежно від того, який звук стоїть після префікса
Б з буквою з незалежно від того, який звук стоїть після префікса
В з буквою с незалежно від того, який звук стоїть після префікса
Г з буквою с завжди

Д з буквою с, перед наступними к, п, т, ф, х

5. Укажіть рядок, у якому не допущено помилку при подвоєнні приголосних:

- А** життепис, Шиллер, інновація, Мадонна, брутто
Б сіллю, лібретто, священний, дождданний, несказанно

В лляти, піддашся, Ілля, юннат, священник, бонна

Г незаконно, Ганна, бован, ссавець, рілля

Д спросоння, суддя, барокко, Голландія, ввічі

6. Укажіть рядок, у якому допущено помилку при правописі префіксів:

А безцільний, скалічений, розрівняти, стиснути, безсмертний

Б схибити, безсторонній, розмноження, схопити, сказати

В безцензурний, безуспішний, жувати, створити, зцілення

Г схований, безладний, роскроїти, беззаконня, зсунути

Д стиснути, безпечний, сформувати, розкидати, роз'їхались

7. У реченні звертання може стояти:

А На початку речення.

Б Лише в кінці і середині речення.

В Будь-де в реченні, залежно від бажання того, хто говорить.

Г Лише в стверджувальних реченнях.

Д Лише після граматичного центру речення.

8. Визначте правильне твердження:

А Звертання є членом речення.

Б Відокремлені члени речення переважно виділяються комами.

В Відокремленими членами речення є підмет і присудок.

Г Відокремлені члени речення не виділяються комами.

Д Відокремлені члени речення не виступають членом речення.

9. Позначте рядок, у якому всі іменники вжито у формі кличного відмінка:

А сестро, Оксана, земляче, мріє

Б душе, козаче, земля, старосто

В матусю, брате, Україно, друже

Г дубу, сосна, малино, килимок

Д краю, сонце, господиня, Андрій

10. Позначте речення зі звертанням:

А Даймо на працю для України серце, і розум, і руки (П. Грабовський).

Б У завзятій, важкій боротьбі ми поляжем, щоб волю, і славу, і честь, Рідний Краю, здобути Тобі! (І. Франко)

В Зложи на мої коліна каміння жорстоких днів і срібло своєю долину мені поклади до ніг (О. Теліга).

Г Я хочу правді бути вічним другом і ворогом одвічним злу (В. Симоненко).

Д Тріщав, дзвенів, порипував Мороз – червоний ніс (В. Барчишин).

11. Позначте речення, у якому правильно поставлено розділові знаки:

А Не ображайся, Кириле Петровичу, що я тобі екзамен влаштував; це на краще, будеш знати, що сказав Довженко (А. Хижняк).

Б Зашуми Дніпре, розкажи мені, як здіймав ти гори-хвилі у грозові дні (В. Коломієць).

В Тебе трудом квітчаю земле-матінко, а треба – від біди оборону (А. Кацнельсон).

Г Ой, устань, устань пане-господарю, ой засвіти свічку ясенькую. Пробуди челядь красенькую (З фольклору).

Д Не відступлю Вітчизно моя мати лиш смертю скошений, можливо, упаду... (Ф. Швiндiн)

12. Позначте речення, в якому допущено пунктуаційну помилку:

А Кривинський, як посередник, вийшов на перед громади... (П. Мирний).

Б Надійшли жнива, достигла Василева пшениця – така гарна, колос у колос (Марко Вовчок).

В Знесилений, кiнь зупинився, важко дишучи (О. Гончар).

Г А України ж мова – мов те сонце дзвінкотюче, мов те золото котюче, вся і давність, і обнова українська мова (П. Тичина).

Д Попід горою, яром, долом, мов ті діди високочолі, дуби з гетьманщини стоять (Т. Шевченко).

II рівень. До кожного рядка, позначеного літерою, доберіть відповідник, позначений цифрою (максимально 2 бали).

1. Установіть відповідність між прикладами та правилами, що визначають їх правопис:

А пр(е,і,и)рва пр(е,і,и)звище	1. Префікс с- пишеться перед буквами, що позначають дзвінкий приголосний
Б (з,с)фотографувати (з,с)питати	2. Префікс роз- завжди пишеться з літерою з
В ро(з,с)хвалювати ро(з,с)шифрувати	3. Префікс с- пишеться перед буквами к, п, т, ф, х
Г пр(е,і,и)бити пр(е,і,и)сололити	4. Префікс при- властивий лише кільком словам
	5. Префікс при- виражає неповноту дії

2. Установіть відповідність між реченнями та їх характеристиками (одне речення є зайвим):

А Речення з відокремленим означенням	1. Співучий край, Ічня здавна славилася голосами (І. Гончаренко).
Б Речення з відокремленою прикладкою	2. Легкий, пухкий попiлець ляже, вернувшись, в рідну землю, вкупі з водою там зродить вербицю (Леся Українка).
В Речення з відокремленим додатком	3. Пішов степом сіромаха, сльози утирає (Т. Шевченко).

Г Речення з відокремленою обставиною	4. Ніхто про це не знав, окрім купки вірних козаків (Марко Вовчок).
	5. І спогади, сльозами не омиті, приходили прощатися з життям (Л. Костенко).

III рівень. Визначити, до якого стилю належать наведений текст. Довести доцільність уживання в них відокремлених членів речення, пояснити, за яких умов вони відокремлюються, а за яких ні. Перепишуючи текст, поставити розділові знаки, яких не вистачає (максимально 4 бали).

Яка широчінь! Який простір! Я сягаю оком по тому просторі на захід сонця, оглядаю його і перед моїми очима темною смугою ніби вирізується на небі півкруг з гір од Андріївської гори до Кирилівського монастиря, а далі знов синіють півкругом гори над Оболонню, закручуються в Вишгороді й досягають до Дніпра в сизій далечі. Сонце низько стоїть на заході між білими й сизими хмарками, червоне як жар мов розпечене в жару залізо без проміння тільки ніби в сяєві од жару. Небо внизу над лісами делікатно блакитне а подекуди ніби зелене лиснуче й прозоре неначе помальоване скло. Над Оболонню висять білі тонкі аж прозорі хмарки нависли над Оболонню й Подолом. Хмарки жовті неначе з жовтого скла. Чудовий жовтий колір подекуди на кінцях хмарок лиснить то жовтогарячим світлом, то рожевим... А на горах вершки наче куряться димом та парою розбилися нарізно й понахилили вершечки на один бік уперед неначе голови на схід сонця (І. Нечуй-Левицький).

Контрольний диктант

Культ спортивних змагань

Однією з найцікавіших сторін давньогрецької культури, пов'язаної з формуванням досконалої людини, був спорт і насамперед спортивні змагання – агони. Змалку дітей навчали не тільки вчителі грамоти, музики тощо, а й вчителі гімнастики, котрі разом з іншими викладачами щороку обиралися на народних зборах. Навчання й тренування прищеплювали учням дух змагальності, бажання досягти найвищих результатів, а отже й загального схвалення. Різноманітні змагання ставали святом краси й мужності; крім того, вони вирішували серйозне суспільне завдання – давали грекам можливість відчути свою єдність як спільноти.

Серед численних загальноеллінських спортивних змагань найбільшими були Піфійські, Істмійські, Немейські та Олімпійські ігри. На авторитетніші ігри – Олімпійські – раз на чотири роки запрошували священні посланці, які, долаючи десятки й сотні кілометрів, несли звістку про майбутнє грандіозне свято в Олімпії, а також, якщо йшла війна, про перемир'я, що мало тривати кілька місяців. Це був час, необхідний для того, щоб дістатися Олімпії з найвіддаленіших місць, взяти участь у змаганнях чи у спостереженні за ними і без перешкод повернутися додому.

Великі почесті чекали на переможців – олімпіоніків, однак найбільшою нагородою вважався вінок із гілки оливи, прикрашений стрічками, – знак загального захоплення та поваги. Та найвищу насолоду олімпіонік отримував тоді, коли разом із ним ушановували його батьківщину, трічі на весь Олімпійський стадіон виголошуючи її назву.

200 сл.

(В. Гриценко «Людина і культура»)

Контрольний переказ

Уважно прочитайте текст (на вибір) і напишіть його докладний переказ.

Реставрація совісті

Товариство рідної мови – це об'єднання людей, які зрозуміли, що, захищаючи мову від ерозії, а духовну культуру від обміління, вони піднімають голос проти насильства над людським розумом і над природою, борються за справедливе розв'язання соціальних, економічних і екологічних проблем. Захищаючи сьогодні українську мову, ми беремо під захист плюралізм думок і свободу їх проголошення, вільний доступ до скарбниці нашої пам'яті, виборюємо право знати екологічну ситуацію в республіці. Якщо нам болить доля української мови, ми не пройдемо байдужими спостережачими мимо фантастичної денаціоналізації багатьох малих народів Півночі і перетворення їх одвічних оленярських територій у звалища, мертві зони; ми зрозуміємо біль захисників чистоти Ладоги й Байкал, Севану і колишнього Аральського моря. Отже, дбати про мову – це справа совісті сучасної людини, якщо вона громадянин і патріот, а не бюрократ і обиватель.

Мова – явище суспільне. Суспільство здорове, життєздатне, коли воно складається не з безликих індивідуумів, а з громадян, патріотів.

Патріотизм починається зі ставлення до своєї мови. Об'єктивно поняття рідної мови виступає поряд з поняттям рідного дому, батьківської хати, материнського тепла, вітчизни, тобто мова сприймається не просто як засіб комунікації і навіть не тільки як знаряддя формування думок, а значно інтимніше – як одне з головних джерел, що оживляють патріотичні почуття, як рецептор духовно-емоційного життя людини. Рідна мова є одним із головних засобів, за допомогою яких створюється соціальний механізм успадкування культури від покоління до покоління, тобто вироблення національної культурної традиції. Мова єднає між собою представників певного народу у часі і в просторі. Прилучення дитини до рідної мови – це входження її в суспільство, підключення до колективного розуму. Усвідомлення себе як людини здійснюється через мову рідних дитині людей, а тому протягом усього свого життя кожен сприймає цю першу мову в оточенні спогадів про батька й матір, братів і сестер, про рідний дім. Позбавити людину рідної мови – чи то згідно з її волею, чи всупереч їй – аморально: це те ж саме, що підрізати коріння її духовності.

(В. Русанівський)

Завдання до тексту:

- Які художньо-виражальні засоби вжив автор? Для якого типу мовлення вони характерні?
- Напишіть творче продовження на тему: «Мова у моєму житті».

Дивовижна людина

Навряд чи знайдеш в Україні інтелігентну людину, яка б не знала картини І. Рєпіна «Запорожці». Багатьом відома й історія створення цього художнього полотна, зафіксована в спогадах самого художника, а також історика Д. Яворницького, який консультував митця. З цих джерел дізнаємося, що прототипами зображених на картині запорозьких козаків здебільшого були добрі знайомі автора. Серед постатей переднього плану звертає на себе увагу профіль чорновусого козака у високій чорній смушковій шапці, який сидить поряд із писарем. Цей козак – Василь Васильович Тарнавський.

Сказати, що це поміщик з Чернігова – чистісінька правда, але цього аж занадто мало для характеристики Тарнавського...

Тарнавському вдалося зібрати шевченківську колекцію, в якій налічувалося 758 експонатів, серед яких було майже 400 мистецьких творів. Та не тільки шевченкіаною обмежувався Тарнавський. Паралельно він збирав історичні реліквії України. Найцінніші експонати зібрання стосувалися історії українського козацтва: їх налічувалося майже 1000.

Для максимального поповнення своєї колекції Тарнавський витратив значні кошти, що дісталися йому в спадщину, і під кінець свого життя навіть змушений був продати улюблену садибу в селі Качанівці на Чернігівщині.

Переселившись до Києва і перевізши туди значну частину своєї колекції, Тарнавський заходився клопотатися про те, щоб по його смерті вона не перейшла у приватні руки, а була б під надійною охороною і доступною для найширшого кола людей. Свою колекцію він заповідав Чернігівському губернському земству.

Зібрані засновником музейної шевченкіани експонати є нині найцікавішими у Національному музеї Шевченка у Києві. Особисті ж рукописи Шевченка, фактично врятовані від загибелі Тарнавським, тепер надійно зберігаються в архівосховищах Національної академії наук України, найбільше – у відділі рукописів Інституту літератури ім. Т. Шевченка НАН України.

(За В. Сарбєєм)

Завдання до тексту:

- Які художньо-виражальні засоби вжив автор? Для якого типу мовлення вони характерні?
- Напишіть творче продовження на тему: «Відомі меценати України».

Ключ до модуля

Творчий диктант

1. Непокітись, неславити, нездужати, нехтувати, неволити, недобачати, недодивитися, недоїдати.
2. Незалежний, незаконний, невеселий, незначний, немалий, неспілий, невисокий, нелегальний, неговіркий, небрудний, неширокий, нещасний, невдалий, непростий, несміливий.

Графічний диктант

1, 2, 6 – ВО; 3, 7 – ВП; 4 – ВД; 5, 8 – ВОБ.

Дослідження-трансформація

3. Превисокий, преглибокий, препоганий, привокзальний, Причорномор'я, прилягти, Прикарпаття, прислухатися, приморозок, приземлення, приліт, прибережний, придорожній, притупування.

Кросворд

1. Прірва. 2. Приманка. 3. При лягти. 4. Премудра. 5. Превеликий. 6. Приводнитись.

Заповніть лакуни

1. Звертання – це слово чи словосполучення, що називає ту особу або предмет, до яких звертаються.
2. Звертання від інших членів речення відрізняється тим, що не відповідає на питання, тому членом речення не виступає.
3. Звертання виражається іме нником у формі кличного відмінка однини.
4. Звертання може стояти на гточатку, в середині та в кінці речення.
5. На письмі звертання виділяється комою або знаком оклику (залежно від емоційного забарвлення).
6. Коли звертання стоїть на початку речення, його вимовляємо з окличною інтонацією.
7. Якщо звертання стоїть у кінці речення, то оклична інтонація послаблюється.
8. У середині речення звертання вимовляємо низьким тоном і в прискореному темпі, виділяємо паузами.

Диктант-тест

№ завдання	1	2	3	4	5	6	7	8
Відповідь	В	А	Г	Б	Г	В	Б	А

Самодиктант

...Я не приверженець ні старого села, ні старих людей, ні старовини в цілому. Я син свого часу і весь належу сучасникам своїм. Коли ж обертаюсь я часом до криниці, з якої пив колись воду, і до моєї білої привітної хатини, посилаючи їм у далеке минуле своє благословення, я роблю ту лише «помилку», яку роблять і робитимуть, скільки й світ стоятиме, душі народні живі всіх епох і народів, згадуючи про незабутні чари дитинства. Світ одкривається перед ясними очима перших літ пізнання, всі враження буття зливаються в невмирущу гармонію, людяну, дорогоцінну.

Сумно й смутно людині, коли висихає і сліпне уява, коли, обертаючись до найдорожчих джерел дитинства та отрочтва, нічого не бачить вона дорогого, небуденного, ніщо не гріє її, не будить радості ані людяного суму. Безбарвна людина ота, яку посаду не посідала б вона, і труд її, не зігрітий теплим промінням часу, безбарвний.

Сучасне завжди на дорозі з минулого в майбутнє. Чому ж я мушу зневажити все минуле?

Благословенна будь, моя незаймана дівице Десно, що, згадуючи тебе вже много літ, я завжди добрішав, почував себе невичерпно багатим і щедрим. Так багато дала ти мені подарунків на все життя.

Далека красо моя! Щасливий я, що народився на твоєму березі, що пив у незабутні роки твою м'яку, веселу, сиву воду, ходив босий по твоїх казкових висипах, слухав ребальських розмов на твоїх човнах і казання старих про давнину, що лічив у тобі зорі на перекинутому небі, що й досі, дивлячись часом униз, не втратив щастя бачити оті зорі навіть у буденних калюжах на життєвих шляхах.

(О. Довженко)

Готуємося до тестування

I рівень.

№ питання	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
I варіант	Г	Г	Б	Б	А	Г	А	В	В	Б	Г	Г
II варіант	В	В	Б	Б	А	Г	В	Б	В	Б	А	Г

II рівень.

№ питання	1	2
I варіант	А - 4, Б - 3, В - 5, Г - 1	А - 4, Б - 3, В - 2, Г - 5
II варіант	А - 5, Б - 1, В - 4, Г - 2	А - 5, Б - 1, В - 4, Г - 2